

РЕЦЕПЦІЯ ТЕРМІНОСПОЛУКИ “MAKE-BELIEVE FICTION” В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВІ

Складність і проблематичність відтворення англомовних літературознавчих текстів засобами української мови зумовлені не стільки відмінністю лексико-граматичних особливостей цих мов, скільки надзвичайно щільним поєднанням традиційних, поширених новітніх і цілковито авторських термінів, для яких українських еквівалентів ще не створено, або поки що ще не усталені поняттєво-термінологічні парадигми (напр., “make-believe fiction”). Ця англомова терміносполука сформувалася в атмосфері філософії прагматизму і літературної критики читачького відгуку (reader response theory). Про “make-believe fiction” йдеться тоді, коли акцентують, що творець – це вигадник фікційного світу. Він, сам відповідним чином ставлячись до своїх витворів, вірить у їх правдивість чи правдоподібність, або вдає начебто вірить. Відповідно він розраховує на довіру читачів/ слухачів. Від такого своєрідного “пакту довіри, консенсусу” залежить режим, модальність розповіді, структура і характер художніх висловлювань, мовно-мовленнєвої діяльності. Концепт “make-believe” склався в процесі осмислення питань з ймовірності презентованих (зображуваних) подій, персонажів. Лексема “believe” привертає увагу до проблеми віри, довір’я, а “make” означає – щось зробити, виконати, чинити; лексема також викликає в тих, хто знають англійську мову, згадку про “make up” (вимислити, вигадати). Так складається поняття про “розігрування” слухачів наратором, про вдавання серйозного чи легковажного мовця, котрий творить вигаданий світ. Традиційно подібна проблематика в українському літературознавстві повстала, коли мова заходила про “щирість” персонажів, розповідача або оповідача і навіть про щирість автора твору в його ставленні до зображуваної дійсності, піднятих у творі проблем, обстоюваних ідей. Поширена в англомовних літературознавчих текстах лексема fiction широко вживається у різних словосполученнях і контекстах. Їх дослідження свідчать про неможливість звести всі відтінки, аспекти семантики цих висловлювань до однієї-двох відповідних їм українських та російських лексем. Популярний колись англо-російський словник, укладений за редакцією О.С.Ахманової та Е.Вілсон, що витримав уже майже тридцять видань, пропонує тільки два значення fiction: 1) белетристика і 2) вимисел (вигадка), фікція, додаючи ще стійку терміносполуку для характеристики наукової фантастики – science fiction. Зведення багатогранного семантичного поля fiction відразу до белетристики жодною мірою не задовільняє потреб перекладача. Про це свідчить англомовний словник авторів Barnet S., Berman N., Burto W. Вони вказують на найзагальніше значення fiction (“anything made up or imagined”, щось витворене чи породжене людською уявою. М.Абрамс у “Глосарії літературних термінів”, розкриваючи зміст fiction, пише: “У широкому значенні fiction – це будь-який літературний наратив (розповідь) у прозі чи віршах, який вигадується, не будучи переліком фактичних подій”. Отже, ми можемо зробити висновок, що терміносполука make-believe fiction може трактуватись як удавана чи ілюзорна фікція, а розширено тлумачена “фікційність” як “творення” в усіх сферах життя може передаватися іншою мовою, іншими системами терміносполуки, адже головні концепти мистецтва слова, хоча виражаються різними засобами, збігаються в своїй суті.